

BASSET, René

(1855-1924)

Fransız şarkiyatçısı.

Fransa'nın Lunéville şehrinde doğdu; ilk ve orta öğrenimini burada yaptı. 1878 yılında Nancy'de edebiyat sahasında öğrenim gördü ve aynı yıl Paris'e gitti; Paris'te çalışmalarını Arapça, Farsça, Türkçe ve Rusça üzerinde yoğunlaştırdı. Doğru dilleri, özellikle Arapça üzerine yaptığı araştırmalar dikkati çekince 1880'de Cezayir'de Cezayir Yüksek Edebiyat Okulu'nun (L'École Supérieure des Lettres d'Alger) öğretim kuruluna alındı. Bu okulda başta Arapça olmak üzere Habeşçe, Türkçe ve Berberice derslerini okutma görevi kendisine verildi. Bu sırada fırsat buldukça ve yaz tatillerinden faydalanarak Cezayir'den başka Fas, Tunus, Senegal ve Gine gibi Afrika'da Fransız himayesinde bulunan İslâm topraklarını gezdi. Daha çok Tunus'ta derlediği çeşitli İslâmî yazmaları, özellikle Arapça metinleri inceledi ve bunlardan ilham alarak halk hikâyeleri üzerine çok sayıda kitap yazdı. Fakat asıl ihtisası Berberî dilleri, tarihi, kültürü ve arkeolojisi üzerine olup Berberîler'le ilgili bilgilerin ele alınmasına, gelişme ve çoğalmasına kapı aralayan çok sayıda araştırması bulunmaktadır.

1898 yılında Fransız Akademisi'ne gözlemci üye olarak kabul edildi. 1905'te Cezayir'de toplanan şarkiyatçılar kongresinin başkanlığını yaptı. Lizbon, Madrid, Roma ve Şam'da birçok ilmî kuruluşun üyesi oldu ve *Encyclopedie de L'Islam*'ın (Leiden) idare kuruluna seçildi. Bu arada Fransız hükümeti de çalışmalarını takdir ederek onu Cezayir konsolosluğuna tayin etti; ancak Basset bu teklifi kabul etmedi ilimle meşgul olmayı tercih ettiğini bildirdi. 1911 yılında çalıştığı Cezayir Yüksek Edebiyat Okulu fakülteye dönüştürülünce (La Faculte des Lettres d'Alger) kendisi dekanlığına getirildi.

René Basset Cezayir'de öldü. Ölümünden sonra hâtrasına iki ciltlik bir eser yayımlandı (*Mélanges René Basset*, Fas 1925).

Eserleri. Basset birçok kitap, makale, ansiklopedi maddesi, gezi notu, hikâye ve deneme yazmıştır. En önemli kitapları şunlardır: *Prières des Musul-*

mans chinois (Paris 1878); *La poesie arabe ante-islamique* (Paris 1881); *Contes des Dix Vizirs* [Bakhtyar Nameh] (Paris 1883); *Mélanges d'histoire et de littérature orientales* (Louvain 1886-1888); *Les aventures de Tamim ad-Dari* (Rome 1891); *Notice sur les manuscrits orientaux de deux bibliothèques de Lisbonne* (Lisbonne 1894); *La bordah du Cheikh el Bousiri* (Paris 1894); *Histoire de la conquête de l'Abyssinie par le Cheikh Chihab ed-din* (Paris 1894-1901); *Le livre des conquêtes de l'Ifrîqyah et du Maghrip* (Leyde 1896); *Tableau de Cébès d'Ibn Miskaweih* (Alger 1898); *L'Algérie par les monuments* (Paris 1900); *Hercule et Mahomet* (Paris 1901); *La Khazradjiyah, traité de métrique arabe* (Alger 1902); *Deux versions arabes inédites du roman des sept vizirs* (Paris 1903); *Contes populaires d'Afrique* (Paris 1903); *Recherches sur les sources bibliographiques de la Salwat el Anfâs* (Alger 1908); *La Banat So'âd* (Alger 1910). Basset'in Berberîler'le ilgili belli başlı çalışmaları da şunlardır: *Notes de lexicographie berbère* (Paris 1883-1888); *Contes populaires berbères* (Paris 1887); *Recueil de textes et de documents relatifs à la philologie berbère* (Paris 1887); *Études sur les dialectes berbères* (Paris 1894); *Les noms de métaux et de couleurs en berbère* (Paris 1895); *Le nom berbère de Dieu chez les Abadhites* (Sousse 1905); *Recherches sur la religion des berbères* (Alger 1909); *Les mots arabes passés en berbère* (Gieszen 1906) (eserlerinin tam listesi için bk. *Mélanges René Basset*, II, 463-503).

BİBLİYOGRAFYA :

Mélanges René Basset, Fas 1925; Necîb Akîfî, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1980, I, 216-218; Ziriklî, *el-A'lam*, III, 39; E. Lévi-Provençal, "René Basset 1855-1924", *Hespéris*, IV, Paris 1924, s. 1-8; A. Bel, "René Basset", *RAfr.*, LXV (1924), s. 12-19; G. Ferrand, "René Basset 1855-1924", *JA*, 204 (1924), s. 137-141; Muhammed Ebû Şeneb, "el-Merhûm el-'allâme René Basset", *MMIAdm.*, IV/4 (1924), s. 164-166; *TA*, V, 370.

FERMAN KARACIM

BAST

(البسط)

Ruhen rahatlama ve mânevî ferahlık
duyma anlamına gelen
bir tasavvuf terimi
(bk. KABZ).

BAŞ

Türk devletlerinde
bazı müessese ve makam isimlerinin
önüne veya sonuna getirilen
bir kelime.

Baş kelimesi aynı anlamdaki ser* gibi çok sayıda birleşik kelime yapımında kullanılmıştır. Eski Türk devletlerinde ve özellikle Osmanlı Devleti'nde bu kelime ile yapılan müessese ve makam isimleri yaygın olarak görülmektedir. Nitekim Fâtih kanunnâmesinde çeşitli müessese ve makamların reisleri (kapıcıbaşı, çavuşbaşı, kilercibaşı, odabaşı, hazine-darbaşı vb.) bu kelime ile nitelendirilmiştir. Bunun gibi iskân işlerini yürüten kişiye iskânbaşı; şehirlerde asayiş sağlayanlara subaşı, sekbanbaşı, asesbaşı, böcekbaşı; *derbend** işlerini görenlere derbendbaşı, pandorbaşı, martolosbaşı; martolosbaşının üstünde *martolos** birliklerindeki nüfuzlu kimselerin en büyüğüne harâmibaşı; derbend muhafazasına tayin edilen aşiretlerin kethüdâsına bölükbaşı denilmiş, askerî terim olarak cebecibaşı, topçubaşı, yayabaşı, delibaşı, mehterbaşı, koçubaşı, bostancibaşı, kapıcıbaşı, binbaşı vb. kullanılmıştır. Ayrıca medreselerde talebe temsilcisi olarak seçilen kimselere de kemerbaşı adı verilir.

Baş kelimesi birtakım kelimelerin önüne getirilerek de birleşik şekiller yapılmıştır: Rumeli'de çeribaşı olarak adlandırılan, Anadolu'da ise "aşiret beyi" anlamına gelen başbuğ (veya baş u buğ); devlet memuriyetlerinden başhalife, başçavuş, başyazıcı, başmukâtaacı, başla-la, başdefterdar, başbakı kulu, başefendi, başalkışçı, başmimar, başmuhasebeci vb.

Baş kelimesinin bazan kelimelerin hem önünde hem sonunda birlikte kullanıldığı görülmektedir. Meselâ saruca ve sekban bölüklerinin en büyük amiri olup serçeşme de denilen başbölükbaşı ile başodabaşı ve başbinbaşıda olduğu gibi. Kelime hekimbaşı, kasabbaşı, pazarbaşı, dikicibaşı, çizmecibaşı, kürkçubaşı, yiğitbaşı gibi esnaf ve meslek kuruluşlarının en büyüğüne verilen unvanı da ifade etmektedir. Günümüzde de başvekil, başbakan, onbaşı, yüzbaşı, binbaşı gibi siyasî, askerî ve idarî sahalarda aynı şekilde çeşitli makam veya rütbeleri bildirmek üzere kelimelerin önüne ve sonuna getirilerek kullanılmaktadır.